

Asiantuntijalausunto eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia: HE 101/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rakentamislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sekä Lakialoite LA 20/2024 vp Lakialoite laiksi rakentamislain 17 §:n muuttamisesta

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ympäristövaliokunnalle rakentamislain muuttamisesta. Keski-Pohjanmaan liitto haluaa aluksi tuoda esiin huolensa maankäyttö- ja rakennuslain jakautumisesta useaan eri lakiin, joita myös aktiivisesti muutetaan jo ennen niiden voimaan astumista. Tämä hämärtää ymmärrystä sekä lainsäädännön kokonaisuudesta että käytännön prosesseista suunnittelussa, luvituksessa ja rakentamisessa. Moniportainen ja eri vaiheissa etenevä lakivalmistelu vaikuttaa johtaneen lukuisiin väärinkäsityksiin niin mediassa kuin ammattilaistenkin keskuudessa.

Puhtaan siirtymän sijoittamislupaan liittyvä pykäläkokonaisuus on lausuntokierroksen pohjalta kehittynyt toivottavaan suuntaan, mutta se jättää edelleen merkittäviä kysymyksiä avoimeksi. Keski-Pohjanmaan liitto korostaa, että vihreän ja digitaalisen siirtymän edistäminen on keskeistä ja on hyvä, että keinoja haetaan laajalti. Edistämistä ei kuitenkaan tule tehdä lyhytnäköisesti siten, ettei harkintaan perustuen voida riittävällä tavalla varmistua esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden ja kestäväen yhdyskuntarakenteen edellytysten toteutumisesta jatkossa. Puhtaan siirtymän sijoittamisluvan teollisuushankkeilla olisi tyypillisesti vaikutusta myös kiinteistön ulkopuoliseen maankäyttöön. Teollisuushankkeet ovat merkittävää maankäyttöä, jolla on mahdollisesti vaikutusta kuntien ja kaupunkien yhdyskuntarakenteelle ja liikennejärjestelmälle. Kaavalla voidaan kestäväällä ja pysyvällä tavalla ratkoa myös kiinteistön ympäristön maankäyttö siten, että toiminta voidaan turvata pitkällä aikavälillä. Kaavoituksen tarkoituksena ei ole osoittaa yksittäisiä rakennuspaikkoja, vaan tarkastella maankäytön tarpeita pitkällä aikajänteellä yhteensovittaen erilaisia intressejä, tarpeita ja reunaehdoja. Tämän sivuuttaminen on ongelmallista. Puhtaan siirtymän sijoittamisluvalla tullaan ratkomaan teollista toimintaa, jonka käytönaikaiset haitat ja rajoitukset ympäröivälle maankäytölle voivat olla merkittäviä. Silti teksti tuntuu monelta osin viittavan rakentamisen haittoihin (pykälä 46a) tai yksittäiseen rakennukseen (pykälä 63a). Näin merkittävien pysyvien maankäytön muutosten tyypistäminen yksittäisen rakennuksen rakentamiseksi on harhaanjohtavaa.

Lain valmistelussa on korostettu, että sijoittamislupa tulee myöntää, mikäli sen ehdot täyttyvät. Laissa esitetyt reunaehdot ovat kuitenkin erittäin tulkinnanvaraisia ja jättävät monta kysymystä avoimeksi. Esimerkiksi pykälän 43 a momentin 3 kirjaukset elinympäristön laadun heikkenemisen kiellosta sekä kohtuuttomasta haitasta jäävät tulkinnaltaan epäselviksi, eikä niitä myöskään lakiesityksen perusteluissa avata.

On hyvä, että lakia on täydennetty sijoittamisluvan edellytyksiin liittyvällä pykälällä 46 a. Tämä on ehdottoman tärkeä täydennys. Edellytysten täyttymiseksi on oletettavasti tehtävä

vaikutusten arviointi, jolla esimerkiksi maisemallisten ja luonnonarvojen säilyttäminen todennetaan. Lisäksi vaikutusten arvioinnista on lisätty oma suppeahko pykälänsä. Lain perusteluissa todetaan, että vaikutusten arviointi vastaa kaavoissa tehtävää vaikutusten arviointia. On kuitenkin syytä huomata, että kaavoituksen vaikutusten arviointia ohjataan tällä hetkellä ennen kaikkea maankäyttö- ja rakennusasetuksella, jonka sisältö on huomattavasti laissa mainittua kattavampi. Epäselväksi jää, kuinka vaikutusten arvioinnin tuloksia voidaan hyödyntää lupaharkinnassa ja voidaanko vaikutusten arviointiin normaalisti liittyvään kokonaisharkintaan perustuen lupa jättää myöntämättä.

Teollisen mittaluokan hankkeiden vaikuttavuus huomioon ottaen osallisuus (pykälä 63a) ja valitusoikeus (pykälä 179a) on erittäin rajallisella joukolla. On ongelmallista, että osallisyjoukko nähdään vastaavana kuin huomattavasti vähäisemmissä rakentamishankkeissa.

Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että merkittävän kaavasta poikkeamisen mahdollistaminen yhdessä suunnittelujärjestelmään alueidenkäyttölaissa valmisteltavien muutosten kanssa tekee suomalaisesta rakentamis- ja investointiympäristöstä arvaamattoman ja ennakoimattoman. On vaikea nähdä, miten tämä edistää toimijoiden kiinnostusta toimia Suomessa.

Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että maakuntakaavan vaikutus eri tahojen intressien yhteensovittamisessa on merkittävä. Keski-Pohjanmaalla maakuntakaavoituksen ohjauksella on yhteen sovitettu kuntien tarpeita mm. tuulivoiman ja sen tarvitseman sähkönsiirron suhteen. Myös suhteessa naapurimaakuntiin on tehty maankäytön yhteen sovittamista maakuntakaavan ohjauksen avulla. Nyt myös Vetyverkoston ja Biokaasuverkoston ylikunnallinen/maakunnallinen sovittaminen Keski-Pohjanmaalla tapahtuu Keski-Pohjanmaan liiton toimesta vireillä olevan maakuntakaavan avulla. Keski-Pohjanmaalla kaavoittamisen resursseja on ainoastaan Keski-Pohjanmaan liitolla ja Kokkolan kaupungilla, muut kunnat joutuvat ostamaan kaavoituspalvelut.

On tärkeää, että kunnan oikeudesta myöntää asemakaavalla suojellulle rakennukselle purkamislupa (pykälä 56) säädetään selvät ja tiukat edellytykset, eikä sen tule koskaan olla ensisijainen ratkaisu. On todettava, että modernin ajan rakennettu kulttuuriympäristö on ali-inventoitua Suomessa eikä sen arvoja suurelta osin ole määritetty prosesseissa, joissa maakunnalliset arvoluokat olisi vahvistettu. Lisäksi on syytä tunnistaa, että paikallisista arvoista todennäköisesti nousevat myös tulevat maakunnalliset ja valtakunnalliset arvokohteet. Valitusoikeuden rajaaminen museoviranomaisen osalta on valitettavaa ja jättää paikallisen rakennetun kulttuuriympäristön arvot osittain lainsuojattomaan tilaan kunnan itse määrittäessä sekä paikallisia arvoja että niiden purkamista.

Keski-Pohjanmaan liitto kiinnittää huomiota rakentamislain kokonaisuudessa rakennusvalvonnan työmäärän ja vastuun kasvuun. Uudessa lakialoitteessa (Lakialoite LA 20/2024 vp) esitetään, että kuntien velvoitteita rakennusjärjestyksen laatimisessa

kevennettäisiin. Käsittelyn määräajat (pykälä 68a) yhdistettynä esitykseen rakennusjärjestyksen oleellisesta keventämisestä sekä maakuntakaavoituksen ohjausvaikutuksen heikentämisestä (alueidenkäyttölaki) lisäävät rakennusvalvonnan työtä ja osaamisen tarvetta. Rakennusvalvonnan on jatkossa pystyttävä käsittelemään yhä laajempia tietomääriä ja selvityksiä heikommalla ennakoivalla ohjauksella, kun sekä kaavoituksen että rakennusjärjestyksen roolia heikennetään. Rakennusvalvonnoissa osaavan työvoiman saatavuus on jo nykyään haaste ja edellä mainittujen muutosten myötä riittävä resursointi nousee yhä merkittävämpään ja ongelmallisempaan rooliin. Lisäksi Keski-Pohjanmaan liitto haluaa tuoda esiin kuntien rakennusjärjestysten roolin muun muassa luonnon ja kulttuuriympäristön arvojen turvaajana yleis- ja asemakaavoittamattomalla alueella.

Lopuksi Keski-Pohjanmaan liitto toivoo, että valiokunta kiinnittää omassa arviossaan huomiota siihen, että lakimuutoksessa hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti huolehditaan luonnon monimuotoisuudesta ja ympäristövaatimuksista, hankkeiden sosiaalisesta hyväksyttävyydestä ja kansalaisten omaisuudensuojasta.

Keski-Pohjanmaan liitto

Jyrki Kaiponen

maakuntajohtaja

Reijo Kiviniemi

aluesuunnittelupäällikkö

